

KOCSIS Fülöp

A sajátjogú metropolita A hivatalhoz kötődő fontosabb jogok és kötelezettségek áttekintése*

TARTALOM: 1. Bevezetés; 2. A sajátjogú metropolitai egyház; 3. A sajátjogú metropolita személyes jogkörei; 3.1. Kifejezett utalással jelzett metropolitai jogkörök; 3.2. Bennfoglalt utalással jelzett metropolitai jogkörök; 3.3. A metropolitai funkció a helyi szinodális közegében; 4. Saját egyházon kívüli küldetések; 5. Záró megjegyzések.

Fülöp Kocsis: Metropolitan *Sui Iuris*: An Overview of the Major Rights and Obligations Associated with the Office

The figure of the Metropolitan has its origins in ancient times (2nd and 3rd centuries). His role in Latin Rite ecclesiastical discipline would, however, fade gradually from the age of the Pseudo-Isidorian Forgeries (9th century). By contrast, his significance has been preserved in the eastern system of governance ever since. In terms of metropolitan figures, the Metropolitan *sui iuris*, at the head of an Eastern Catholic Church directly under the authority of the Pope, represents a unique legal status. The present study describes the underlying features of this office. Part of the supraepiscopal competencies of a Metropolitan *sui iuris* are *explicitly* named in the Code, whereas some others are alluded to only *implicitly* in a variety of forms. The whole of these spheres of authority, complemented by the general legislative power of the Council of Hierarchs, is a source of special cohesive force between the respective eastern Eparchies. As a consequence, the Metropolitan Church *sui iuris* – as opposed to Latin Rite ecclesiastical provinces currently constituting more of a loose conglomerate of Dioceses – may be defined as a real Local Church even in a theological sense.

I. Bevezetés

A magyar görögkatolikus közösség eredete hosszú évszázadokra nyúlik vissza, sőt első nyomai a magyarok újhazába érkezésével egyidősek.¹ Sorsunkra,

---

* A jelen előadás a PPKE KJPI és a Magyar Kánonjogi Társaság felkérésére egy 2015. szept. 29-én tartott konferencia keretében hangzott el. A megkeresés szándékának megfelelően a jelen cikk csak a metropolitai hivatal lényegi vonásainak összegzésére törekszik, elsősorban a Keleti Kódexre és a témáról szóló magyar nyelvű cikkekre támaszkodva. A jelen verzió az

történetünkre leginkább a „küzdelmes” jelző alkalmazható,² még ha kétség-

eredeti előadás némileg módosított változata, mely az „Athanasiana” folyóirat közönségét figyelembe véve, néhány kisebb változtatást és kiegészítést tartalmaz. (Írásunkban igyekeztünk a témakörre vonatkozó szakirodalom eddig született anyagait is egybegyűjteni. Ezt abban a reményben tettük, hogy a jelen összefoglalás is újabb lendületet adhat közösségünk fejlődése és mai jogi státusza iránti érdeklődéshez. E kérdéskör beható tanulmányozása különösen kánonjogászaink számára fontos feladat, hisz mind a közös metropolitai szervek megfelelő működtetése, mind az egyházmegyék közti harmonikus együttműködés szakszerűséget követel. Ez utóbbi pedig csakis a sajátjogú metropolitai berendezkedés jogi jellemzőinek pontos és elmélyült ismerete révén remélhető.)

- 1 A magyarországi bizánci egyháztörténet adataihoz mindenekelőtt lásd a „Byzantinohungarica», Görögkatolikus Örökség Kutatócsoport” gazdag és színes honlapját: <http://byzantinohungarica.hu/>, melyről az alábbi történelmi bibliográfia gyűjtemény jelentős része is származik. A középkori történehez lásd pl. az alábbi műveket: MORAVCSIK GY., „A honfoglalás előtti magyarság és a kereszténység”, in SERÉDI J. (szerk.), *Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján*, I., Budapest 1938, 171–212; MORAVCSIK GY., „Görögnyelvű monostorok Szent István korában”, in *Uo.*, 387–422; UA., *Byzantium and the Magyars*, Amsterdam 1970 [UA., *Bizánc és a magyarság*, Budapest 1953]; UA., „The Role of the Byzantine Church in Medieval Hungary”, in *American Slavic and East European Review* 6 (1947) 3–4, 134–151; BAÁN I., „Turkia metropolitája”, in *Századok* 129/5 (1995) 1167–1170; továbbá: IVÁNKA E., „A görögszertartású magyarság múltja”, in *Görögszertartású magyarság*, Kolozsvár 1942, 25–34; UA., „Griechische Kirche und griechisches Mönchtum im mittelalterlichen Ungarn”, in *Orientalia Christiana Periodica* 8 (1942) 1–2, 183–194; A. TÄUTU, „Residui di rito bizantino nelle regioni balcano-danubiane nell’alto medioevo”, in *Orientalia Christiana Periodica* 15 (1949) 41–70; G. PATACSI, „Die ungarische Ostchristen”, in *Ostkirchliche Studien* 11 (1962) 273–305.
- 2 Lásd: SZABÓ J., *A görög-katolikus magyarság utolsó kálvária-útja 1896–1912*, [szerk. SZTRIPSKY H.], Budapest 1913; GRIGÁSSY, Gy., *A magyar görög katolikusok legújabb története*, Ungvár 1913; PIRIGYI I., *A magyarországi görögkatolikusok története*, I–II, Nyíregyháza 1990; VÉGHSEŐ T., „A Hajdúdorogi Egyházmegye megalapításának közvetlen előzményei”, in *Athanasiana* 35 (2013) 109–121; UA., „Our Paths – A Historical Retrospection”, in „... you have foreseen all of my paths...” *Byzantine Rite Catholics in Hungary*, Strasbourg 2012, 6–112; UA., „Katholiken des byzantinischen Ritus in Ungarn. I. Teil: Von den Anfängen bis 1920”, in *Ostkirchliche Studien* 62 (2013) 281–309; ENDRÉDI Cs., „Titánok küzdelme: A Miklósy – Csernoch szembenállás”, in *Görögkatolikus Szemle* 25/2 (2014) 6–7; továbbá pl. TIMKÓ I. (szerk.), *A Hajdúdorogi Bizánci Katolikus Egyházmegye Jubileumi Emlékkönyve 1912–1987*, Nyíregyháza 1987; SZÁNTAY-SZÉMÁN I., *A Miskolci Gör. Szerk. Kath. Apostoli Kormányosság története, területe és személyi adatai fennállásának 15. évfordulóján*, Miskolc 1940; IVANCSÓ I., *Az 1879-es hajdúdorogi liturgikus fordító bizottság és tevékenysége*, (Athanasiana füzetek 1.), Nyíregyháza 1999; UA., *A magyar görögkatolikuság körlevélben közölt liturgikus rendelkezéseinek forrásgyűjteménye*, Nyíregyháza 1998; UA., „La Chiesa greco-cattolica ungherese”, in AA.VV., *Fede e martirio. Le Chiese orientali cattoliche nell’Europa del Novecento*, Città del Vaticano 2003, 221–238; OROSZ A., „Die Identität des griechisch-katholischen Klerus in Ungarn zwischen den beiden Weltkriegen”, in H.-CH. MANER – N. SPANNENBERGER (Hrsg.), *Konfessionelle Identität und Nationsbildung. Die griechisch-katholischen Kirchen in Ostmittel- und Südosteuropa im 19. und 20. Jahrhundert*, Stuttgart 2007, 167–176. A munkácsi görög egyházmegye mint korábbi kormányzati szervezeti egységünk történetéhez és közegéhez: HODINKA A., *A munkácsi görög-katolikus püspökség története*, Budapest 1909; UA., *A Munkácsi Gör. Szerk.*

telenül igaz is, hogy az utóbbi évtizedekben korábban talán sosem tapasztalható kedvező fejlődési távlatok nyíltak.³ A számos történelmi ihletésű munka mellett (melyek között újabban ismét örömmel fedezhetünk fel nyugati nyelven írt, átfogó tematikájú kiadványokat is⁴), közösségünk *jogi szerkezetéről* csak az utóbbi időkben keletkeztek elemzések.⁵ A jelen tanulmány apropóját egyházunk sajátjogú metropolitai rangra emelése nyújtja, melyet Ferenc pápa „In hac suprema” kezdetű apostoli rendelkezésének köszönhetünk.⁶ Ennek az egyházkormányzati szervezetnek egyik fontos összetevője maga a sajátjogú metropolita hivatala,⁷ mely rövid bemutatása a jelen tanulmány tárgya.

-
- Püspökség okmánytára*, I., Ungvár 1911; ZSÁTKOVITS K., „Az egri befolyás és az ellene vívott harc a munkácsi görög szertatású egyházmegye történelmében”, in *Századok* 18 (1884) 680–696, 766–786, 839–877; M. LACKO, *Unio Užborodensis Ruthenorum Carpathicorum cum Ecclesia Catholica*, (Orientalia Christiana Analecta 143), Romae 1955; VÉGHSEŐ T., „...mint igaz egyházi ember...”. *A történelmi Munkácsi Egyházmegye görög katolikus egyházának létrejötte és 17. századi fejlődése*, (Collectanea Athanasiana I/4.), Nyíregyháza 2011; UA., „...patriarcham graecum convertit ad unionem...» A római Német-Magyar Kollégium három egykori növendéke és az ungvári unió”, in *Athanasiana* 23 (2006) 29–48; VÉGHSEŐ T. – NYÍRÁN J. (eds.), *Barkóczy Ferenc egri püspök kiadatlan instrukciója az Egri Egyházmegye területén élő görögkatolikusok számára (1749) – 19. századi kéziratok görögkatolikus szerkönyvek Nyírgyulajból és Fábíánházáról*, (Collectanea Athanasiana II/2.), Nyíregyháza 2012, 21–144; UA., „Unió, integráció, modernizáció. A Rómával való egység háttere a munkácsi püspökségben (17. század közepe)”, in *Athanasiana* 32 (2010) 9–36; BAÁN I., „A munkácsi püspöki szék betöltése 1650 és 1690 között”, in VÉGHSEŐ T. (szerk.), „*Symbolae*”. *A görög katolikus örökségkutatás útjai: a Nikolaus Nilles SJ halálának 100. évfordulóján rendezett konferencia tanulmányai*, Nyíregyháza, 2007. november 23–24, Nyíregyháza 2010, 161–166; JANKA Gy., „A munkácsi görög katolikus egyházmegye felállítása”, in *Athanasiana* 4 (1997) 57–81; UA., „Az ezeréves egri egyházmegye és a görög katolikusok”, in *Athanasiana* 19 (2004) 145–157; UA., „A hajdúdorogi külhelynökség története”, in IVANCSÓ I. (szerk.), *Az első magyar nyomtatott Liturgikon megjelenésének 120. évfordulójára 2002. április 18-án rendezett szimpozium anyaga*, Nyíregyháza 2002, 7–16; SZABÓ P., „A »Hajdúdorogi Külhelynökség« kánonjogi státusza”, in *Uo.*, 17–26.
- 3 Így: VÉGHSEŐ T., „A magyar görögkatolikus egyház vázlatos története”, in *Görögkatolikus Szemlélet Magazin* [2015, Tricentenáriumi Emlékszám], 56.
- 4 Pl. VÉGHSEŐ, „Our Paths” (2. jegyzet), 6–112; UA., „Katholiken” (2. jegyzet), 281–309.
- 5 Lásd: SZABÓ P., „Osservazioni intorno allo stato giuridico della Chiesa Greco-cattolica d’Ungheria. Figura codiciale e particolarità locali”, in *Folia Canonica* 4 (2001) 93–116; UA., „Húngara [Iglesia]”, in J. OTADUY – A. VIANA – J. SEDANO (dir.), *Diccionario General de Derecho Canónico*, Pamplona 2012, vol. 2, 257–360; UA., „The Greek Catholic Eparchy of Hajdúdorog Hundred Years after: Statistics, Legal Status, Questions”, in E. GÜTHOFF – S. HAERING (Hrsg.), *Ius quia iustum. Festschrift für Helmuth Pree zum 65. Geburtstag*, (Kanonistische Studien und Texte; Band 65), Berlin 2015, 319–335 [magyar változata: „A Hajdúdorogi Eparchia metropolitai rangra emelésének hátteréhez”, tanulmány a jelen számban].
- 6 A rendelkezés magyar fordításához lásd: *Görögkatolikus Szemlélet* (3. jegyzet), 58; míg rövid magyarázatához: SZABÓ P., „A magyarországi görögkatolikus egyház új kánonjogi szervezete: »Sajátjogú Metropolita«”, in *Uo.*, 78–80.
- 7 Vö. V. THANNICKAKUZH, *The Power of Governance in a Metropolitan Church ‘sui iuris’ with*

A magyar görögkatolikus egyház jogi berendezkedése, működési rendje szemszögéből a *sajátjogú kormányzati szervek* minél jobb megismerése mindannyiunk közös feladata. Ezért egyházunk valamennyi felelősen gondolkodó tagját kérem és buzdítom, hogy törekedjék ezek tanulmányozására, mind alaposabb megismerésére és megértésére. Jelen írással magam is ezt teszem, abban a meggyőződésben, hogy közös jövőnk építéséhez ezen kormányzati eszközök is kulcsfontosságúak.

*

A CCEO rendszerében a sajátjogú metropolita jogkörei – a rendelkezésre álló szakirodalmat követve – három csoportra oszthatók. A *kifejezett* utalások mellett egyértelműen kimutatható a kompetenciáknak egy csak *bennfoglaltan* jelzett köre. E két alapvető réteg mellett egyes szerzők a metropolitai jogok egy további lehetséges dimenzióját is említik. Ez utóbbi kompetencia-réteg – melynek eseteire az előzőekkel szemben a törvénykönyv egyáltalán nem tartalmaz *konkrét* utalást – a metropolitai és a szinodális jogkörök *keleti optikájú* rugalmasabb rendszeréből lenne *kikövetkeztethető*, s mindig egy-egy utólagosan beazonosítható (szituációfüggő) jogosítványt jelentene.⁸ Noha a fölvetés érdekes, nyilván nem feladatomban, hogy ez utóbbi jogkör (doktrinális vitákat is késztető) lehetőségének feszegetésébe bonyolódjak. Az alábbiakban csak a kódex által tételesen – azaz kifejezetten vagy bennfoglaltan, de mindig egyértelműen – jelzett jogkörök közül szeretném a fontosabbakat, érdekesebbeket fölleveníteni.

Special Reference to the Syro-Malankara Catholic Church, (PIO Diss. Excerpta), Romae 2001; T. KUZHINAPURATH, „Metropolitan Church sui iuris. Juridical Status and Power of Governance”, in *Christian Orient* 21 (2000) 41–48; SZABÓ P., „A sajátjogú metropolitai egyházak kormányzati szervei”, in *Athanasiana* 6 (1997) 61–85; U.A., „A sajátjogú metropolita jogkörének analízise”, in *Athanasiana* 18 (2004) 117–132; U.A., „Analisi della competenza giuridica del Metropolita «sui iuris»”, in A. SZUROMI (ed.), *Parare viam Domino. Commemorative Studies on the Occasion of Rt. Rev. Polikárp F. Zakar OCist. 75th Birthday*, Budapest 2005, 151–177. (A metropolitai jogintézmény általános áttekintéséhez: A. POPEK, *The Rights and Obligations of Metropolitans. A Historical Synopsis and Commentary*, [Canon Law Studies 260], Washington 1947; L. SPINELLI, „Metropolita”, in *Enciclopedia del diritto*, vol. 26, Milano 1976, 192–196; H. HOHL, *Das Amt des Metropoliten und die Metropolitanverfassung in der Lateinischen Kirche. Geschichte, Theologie und Recht*, [Kommentar zum Codex Iuris Canonici, Beihefte Bd. 59], Essen 2010.)

8 Lásd: SZABÓ, „Analisi” (7. jegyzet), 151, 176. (E fejtegetés háttérében kódexünk sajátos keleti optikájú olvasata áll, mely utóbbi vázlatához lásd: U.A., „L’«antiqua traditio» fonte ‘vigente’ di diritto?: Ermeneutica del can. 2/CCEO sull’interpretazione”, in *Eastern Canon Law* 2 [2013] 1, 201–232.)

Első lépésként fontos néhány szót magáról a sajátjogú metropolitai egyházzól is ejteni, melybe a metropolitai hivatal ekkleziológiailag ágyazódik. Ennek hiányában könnyen az egész gondolatmenet „hierarchiológikus” indíttatásának tűnhetne, ami nemcsak idejé múlt, hanem a hiteles keleti szemlélettől mindig is idegen volt. Persze, legalább néhány szó erejéig a metropolita és a püspöki szinodalitás kapcsolatára is szükséges kitérni, legalább az alapelvek felelevenítése kedvéért. Ez a teológiai kötelék ugyanis szintén lényegileg hat a jelen előadásban tárgyalandó hivatal arculatára.

A rendelkezésre álló idő arra kényszerít, hogy a téma kifejtésénél szinte címszavakra szorítkozzam. A valóság, természetesen, a jelen téma esetében is meglehetősen gazdag. Ezért öröndetes, hogy a folyóiratunk lehetőséget nyújt nemcsak az elhangzott előadás közlésére, hanem ezáltal e fontos kérdéscsoport szélesebb körben való megismertetésére is.

2. A sajátjogú metropolitai egyház

A latin egyháztartományhoz hasonlóan a sajátjogú metropólia is szomszédos egyházmegyék csoportja. A keleti kodifikáció azonban – figyelemre méltó módon – szándékolatlan mellőzte a „egyháztartomány” kifejezés alkalmazását ezen egyházakra. Ez legalább két okkal magyarázható. Egyrészt a keleti sajátjogú metropolíák – mint az kifejezett hangsúlyt kapott – kánonjogilag az egyetemes egyházon kívül semmilyen nagyobb szervezeti egységbe nem tagolódnak, azaz *nem „részei”* egy nagyobb kiterjedésű (pátriárkai) sajátjogú egyháznak. Ezek az egyházak is *közvetlenül* vannak a római pápa fennhatósága alá rendelve.⁹ Emellett, másrészt, abban is jelentősen különböznek a mai egyháztartományoktól, hogy az élükön álló hatóságok: a sajátjogú metropolita és a (kicsit furcsa elnevezésű) „Hierarchák Tanácsa” figyelemre méltó *rendes* felsőbb kormányzati hatalommal rendelkeznek. Ennek köszönhetően a sajátjogú metropolíát alkotó egyházmegyék a mai latin egyháztartományoktól kormányzatilag jóval egységesebb arculattal rendelkeznek. E vonásnak köszönhetően a szóban forgó teljes keleti közösségre magára is alkalmazható az „egyház” kifejezés

9 Vö. „Innanzitutto bisogna rilevare, che il gruppo di studio ha concordato che tali Chiese non possono essere considerate delle «ecclesiasticae provinciae», perché questo è un termine tecnico per designare le metropoli di una Chiesa patriarcale o Archiepiscopale maggiore, ma non di una «Ecclesia sui iuris», che dipende unicamente dalla «Suprema Ecclesiae universae auctoritas»...”, in *Nuntia* 22 (1986) 114–115.

(vö. „*Ecclesia metropolitana sui iuris*”).¹⁰ Ez tehát, úgy tűnik, pontosan annak köszönhető, hogy a felsőbb hatóságok *erőteljes kohéziós hatása* miatt itt megjelenik az a *szerves kormányzati egység*, amely Krisztus egyházának sajátos és nélkülözhetetlen jegye. Ennek a teológiai vonást is viselő felsőbb ekklezialitásnak szép kifejeződése, hogy a keleti metropolitákat – a kódexünk előírása szerint – a szuffragáneos egyházmegyékben végzett Szent Liturgiákban is kötelező kommemorálni.¹¹ A hatályos keleti jog adatai – mint látni fogjuk – egyértelműen jelzik, hogy a sajátjogú metropolitai egyház *rendes köztes kormányzati szintet* képez az egyházmegyék és az egyetemes egyház között.¹²

3. A sajátjogú metropolita személyes jogkörei

A katolikus kánonjogban ma a metropolitai funkció több válfaja is létezik: (1) nagyérsek (aki kódexbeli definíciója szerint metropolita),¹³ (2) sajátjogú metropolita, (3-4) a pátriárkai egyházak területén belül és kívül létesült alárendelt metropolita, (5) egy kis sajátjogú egyház felett delegált metropolitai jogkörököt ellátó hierarcha, továbbá (6) a latin kódex szerinti metropolita. Ezen hivatalokhoz olykor igen eltérő kiterjedésű jogkörök tartoznak, ha azok magja mindenütt azonos is.¹⁴ A továbbiakban e hivatalok közül egyedül a sajátjogú egyház élén álló, s így egyházfőnek minősülő metropolita jogállásának áttekintésére szorítkozunk.

10 SZABÓ P., „A «sajátjogú egyházak» ekkleziológiai értéke a decr. «Orientalium Ecclesiarum» és a Keleti Kódex (CCEO) tükrében”, in *Studia Wesprimiensia* 1 (1999) 2, 93–107; U.A., „Comunione e pluralità: le Chiese orientali. Frammenti di una realtà complessa”, in GRUPPO ITALIANO DOCENTI DIRITTO CANONICO (a cura di), *La comunione nella vita della Chiesa: Le prospettive emergenti dal Concilio Vaticano II, XLI Incontro di Studio – Borca di Cadore (BL) 30 giugno – 4 luglio 2014*, (Quaderni della Mendola 32), Milano 2015, 79–110, 80–84.

11 CCEO 161. kán.

12 Noha szerzői vélemények szintjén az ellenkező (tudniillik a háromszintes kormányzati rend) igénye is gyakran megfogalmazódik, a latin kodifikáció, mint köztudott, egyértelműen a két-szintes (azaz csak az egyházmegyékből és az egyetemes egyházból álló) egyházszerkezeti berendezkedés mellett döntött. Ebben a püspöki konferenciák ugyan de facto az egyházmegyék és a Szentszék között helyezkednek el, ám nem képeznek köztes joghatósági szintet („köztes bürokratikus kúriát”): a latin püspökök eszerint – a konferenciák szervezeti beiktatása ellenére is – joghatóságilag közvetlenül csakis a pápának vannak alávetve; lásd: L. CHIAPPETTA, *Prontuario di diritto canonico e concordatario*, Bologna 1994, 296.

13 CCEO 151. kán.

14 A fontosabb metropolitai alakzatok egyes jogköreihez lásd: CCEO 133., 138., 159., 175. kk. és CIC 436. kán.

3.1. Kifejezett utalással jelzett metropolitai jogkörök

A „*ius metropoliticum*” néhány jellemző elemét külön lajstromokba gyűjtve találhatjuk.¹⁵ A két kódex első látásra talán azonosságot sejtető listáiból alaposabb összevetés esetén a sajátjogú és a latin metropolita között már e ponton is néhány érdekes differencia olvasható ki.¹⁶

— A sajátjogú metropolita jogai közt elsőként nyer említést, hogy ő illetékes az adott egyházhoz tartozó püspökök *szentelésére* és *intronizálására* (ez utóbbi a keleti püspöki hivatal kánoni birtokbavételének *liturgikus* aktusa).¹⁷

— A sajátjogú metropolita mint egyházfő meghatározó szerepkörrel rendelkezik egyháza felsőbb szinodális szerveinek, a Hierarchák Tanácsának és a Metropolitai Gyűlésnek a működtetésében is. Az ő joga a Hierarchák Tanácsának összehívása, azon való elnöklés, napirendi pontjainak rögzítése, áthelyezése, meghosszabbítása, felfüggesztése és feloszlata.¹⁸ Esetében e kompetencia jelenleg *kizárólagos*.

A Codex szerint e „Tanácsnak” évente kötelező üléseznie, továbbá akkor, ha olyan kérdés merül fel, amit a jog kifejezetten a szerv hatáskörébe utal vagy egyetértéséhez köt, továbbá amikor azt „sajátos körülmények” követelik meg.¹⁹ A törvénytövege nem jelzi, vajon ki is illetékes eldönteni, hogy a rendkívüli összehívás feltételei vajon ténylegesen fennállnak-e egy adott esetben. A neves müncheni kanonista *Winfried Aymans* szerint a kérdésre vonatkozó külön rendelkezés hiánya miatt itt is metropolitai illetékességre következtethetünk.²⁰ E témakörben végül megjegyzendő, hogy a keleti fegyelmi tradíció felfogása szerint a „prötosz” szerepe a szinóduson mellőzhetetlen. Egy metropolita nélküli szinodális gyűlés – pontosan azért, mert ő a kanonicitás tradicionális jele és garanciája – eleve törvénytelen lenne.²¹

Csak röviden jelzem, hogy – némi kezdeti bizonytalanság után – ma már széles körű egyetértés mutatkozik abban, hogy a sajátjogú metropó-

15 Lásd az előző jegyzetet.

16 A következőkhöz lásd: SZABÓ, „A sajátjogú” (7. jegyzet), 118. skk.

17 CCEO 159. kán. 1°.

18 CCEO 159. kán. 2°.

19 CCEO 170. kán.

20 W. AYMANS, „Synodale Strukturen im Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium”, in *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 160 (1991) 387.

21 N. MILASCH, *Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche*, Mostar 21905, 324; vö. SZABÓ, „A sajátjogú” (7. jegyzet), 121.

lia fölszentelt püspökeit felölő Hierarchák Tanácsa *általános törvényhozói hatalommal* rendelkezik. Ebből adódóan – teológiai-jogi természetét és jogkörét tekintve – tehát a latin jogból a részleges zsinatokkal, nem pedig a taxatív normaalkotási jogkörű püspöki konferenciákkal esik egy tipológiai rendbe.²² Ezen összefüggésben megemlítendő még, hogy a Tanács által hozott törvények kihirdetése, illetve más döntések közzététele szintén a sajátjogú metropolia kizárólagos jogköre.²³

A sajátjogú metropolita ugyancsak figyelemre méltó joga és feladata az adott egyház teljes keresztmetszetét megjelenítő „Metropolitai Gyűlés” összehívása és irányítása.²⁴ Többször utaltam már arra, hogy ez utóbbi „egyházmegyei zsinat” jellegű szerv, melynek összehívása kódexünk szerint ötévenként kötelező, reményeim szerint a magyar görögkatolikus közösség lelkipásztori megújulásának igen fontos, rendszeres fóruma lesz majd.²⁵

22 Lásd pl. P. GEFAELL, „La capacità legislativa delle Chiese orientali in attuazione del CCEO”, in PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI (a cura di), *Il Codice delle Chiese orientali, la storia, le legislazioni particolari, le prospettive ecumeniche. Atti del Convegno di studio tenutosi nel XX anniversario della promulgazione del Codice dei canoni delle Chiese orientali, Sala San Pio X, Roma 8–9 ottobre 2010*, Città del Vaticano 2011; SZABÓ P., „Consejo de Jerarcas”, in *Diccionario* (5. jegyzet), vol. 2, 577–579, 578a; magyarul: UA., „A sajátjogú egyházak döntéshozatali szinódusai a hatályos kánonjog szerint”, in *Athanasiana* 17 (2003) 148–149.

23 CCEO 167. kán. 3. §.

24 CCEO 172., 142. kk. E tanácskozó szinodális szerv részletesebb bemutatásához lásd pl. SZABÓ P. – TÓTH F., „A pátriárkai és metropolitai konvent jogintézménye, mint a keresztiségből fakadó sajátos küldetés gyakorlati fóruma (CCEO 140–145. kánonok)”, in *Athanasiana* 10 (2000) 105–120; A. THAZHATH, „Patriarchal Assemblies in the Church”, in H. ZAPP – A. WEISS – S. KORTA (Hrsg.), *Ius canonicum in Oriente et in Occidente*, Frankfurt/M. 2003, 613–634; SZABÓ P., „Il Conventus patriarchalis (CCEO cann. 145–150)”, in L. SABBARESE (a cura di), *Strutture sovraepiscopali nelle Chiese orientali*, Città del Vaticano 2011, 203–222; UA., „Asamblea patriarcal”, in *Diccionario* (5. jegyzet), vol. 1, 491–493; A. KAPTIJN, „Similitudini e differenze tra le »gemeinsame Synoden« dell’Occidente post-conciliare e l’Assemblea patriarcale”, in PONTIFICIO ISTITUTO ORIENTALE – PONTIFICIA UNIVERSITÀ S. TOMMASO D’AQUINO “ANGELICUM”, *Atti del convegno «Il diritto canonico orientale a cinquant’anni dal Concilio Vaticano II»*, Roma, 23–25 aprile 2014, [megjelenés alatt].

25 Érdekeséggként említhető, hogy a keleti jog e szerv keretében ötévente a világi hívek számára is garantáltan fórumot biztosít az adott sajátjogú egyház lelkipásztori és fegyelmi kérdéseinek megvitatására. Ebben a gyűlésben ráadásul a laikusok száma felfelé nyitott módon szabályozott (azaz a meghívandó laikusok kötelező minimumát, nem pedig számuk maximumát rögzíti a Keleti Kódex). Ezzel szemben az elvileg ma hasonló funkciót is betölteni hivatott latin részleges zsinatokban a világiak jelenléte eleve fakultatív, számarányukban korlátozott, ráadásul e szervnél e összehívás periodicitása sincs törvényileg garantálva; vö. SZABÓ, „Asamblea” (24. jegyzet), 493.

— A metropolitai feladatkör legsajátosabb elemei között említendő a *felügyeleti és kánoni látogatási jog*.²⁶ E ponton a latin és keleti normatíva első látásra csak minimális különbségeket mutat.²⁷

— A *felháramlásból* eredő alkalmi kinevezési jogkör a keleti normatíva szerint ma is széles körű. Így a sajátjogú metropolita az egyházmegyei kormányzón túl minden hivatalra törvényesen megválasztott vagy bemutatott személyt is kinevezhet, ha a szuffragáneus püspök a jog által előírt időn belül törvénytelenül elmulasztotta azt.²⁸

— A két normatíva lényegi egybeesést mutat viszont az egyik legjelentősebb metropolitai jogkör, a felsőbb *bírói* hatalom vonatkozásában. A szuffragáneus egyházmegyéek fellebbviteli fóruma mindkét esetben a metropolitai bíróság.²⁹

— A mondottakon túl a sajátjogú metropolita a Szentszékkal való kommunikáció bizonyos területein is *közvetítőként* jelenik meg, amennyiben rendszerint rajta keresztül kell továbbítani a szuffragáneus püspökök és a végrehajtásért felelős többi hatóság felé a pápa által ez utóbbiak számára küldött dokumentumokat.³⁰

*

A fentebb felsorolt lajstrom mellett a keleti jogrendben elszórtan is számos, kifejezetten jelzett sajátjogú metropolitai jogkörrel találkozhatunk. Itt jegyzendő még meg, hogy e szétszórtan fellelhető kifejezett utalások egy részénél a törvényszövegben nem maga a *sajátjogú metropolita* kifejezés jelenik meg, hanem a „sajátjogú egyházak felsőbb végrehajtó hatósága” szakkifejezés.³¹ Ez utóbbi kifejezésen a *CCEO* 167. kán. 4. §-a értelmében a sajátjogú metropolitai egyházban is az egyházfő értendő. Az ily módon jelzett jogkörök gyakorlásához azonban a sajátjogú metropolita mindig a Hierarchák Tanácsának érvényességét érintő egyetértésére szorul. A teljesség igénye nélkül lássunk erre a típusra is néhány példát.

26 *CCEO* 159. kán. 4–5°.

27 Együttes olvasatban egyes nézetek szerint azonban e kisebb differenciákból is az antik fegyelmet idéző érdekes keleti jogkörtöbbletre lehet következtetni; vö. SZABÓ, „A sajátjogú” (7. jegyzet), 121–122; UA., „Analísi” (7. jegyzet), 157–159.

28 *CCEO* 159. kán. 6–7°.

29 *CCEO* 159. kán. 3°.

30 *CCEO* 159. kán. 8°.

31 Ezen kódexhelyek tételes listájához lásd: „Metropolita Ecclesiae Metropolitanae sui iuris” és „Superior auctoritas administrativa Ecclesiae sui iuris”, in IVAN ŽUŽEK, *Index analyticus Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium*, (Kanonika 2), Romae 1992, 194–196, 326.

— A sajátjogú metropolita ortodox egyházból katolizálni szándékozó püspököt vehet fel a katolikus egyházba. Ugyanezen püspök azonban kormányzati hatalmat csak a római pápa előzetes hozzájárulásának (*assen-sus*) elnyerése esetén gyakorolhat.³²

— Jogosult az egyházához tartozó eparchiák állapotáról a Szentszék felé küldendő rendszeres jelentés másolatára.³³

— A keletiek szemében az egyházi autonómia egyik meghatározó fokmérője a liturgikus rend alakításában mutatkozó önállóság. A CCEO 657. kánon szerint a sajátjogú metropolita – előzetes szentszéki revízió mellett – a *liturgikus szövegek* (liturgikus könyvek) megszerkesztésére és mintakiadásának jóváhagyására is jogosult.³⁴ (Érdeemes megjegyezni, hogy ilyen jogkör nem csak a keleti egyházfegyelemben létezik. A latin fegyelemben mutatkozó érdekes sajátoságként a milánói érsek ugyanilyen jogkörrel rendelkezik az ambrózián liturgikus könyvek kiadásánál.)

— Jogosult hívei számára meghatározni a más felekezetűek istentisztelein való aktív részvétel módozatát.³⁵

— Felsőbb végrehajtó hatósági minőségében a sajátjogú metropolita a Szentszékkel egyetértésben („una cum Sede Apostolica”) *egyházi egyetemet és fakultást* alapíthat, illetve hagyhat jóvá.³⁶ (Emellett a Keleti Kódex szövege szerint – érdekes feszültségben a szinte ugyanakor kihirdetett *Ex corde Ecclesiae* kezdetű apostoli rendelkezéssel – a katolikus egyetemek alapítása is a sajátjogú egyház felsőbb hatóságának van fenntartva.³⁷)

32 Vö. CCEO 898–899. kk. (A szóban forgó pápai hozzájárulás újszerű értelmezési kísérletéhez lásd: SZABÓ, „Comunione” [10. jegyzet], 94–97.)

33 CCEO 206. kán. 2. §.

34 CCEO 657. kán. 1–2. §. A kérdéses jogszabályok rövid magyarázatához lásd: G. NEDUNGATT (ed.), *A Guide to the Eastern Code. A Commentary on the Code of Canons of the Eastern Churches*, (Kanonika 10), Rome 2002, 485–486; továbbá: C. VASIE, „Norme riguardanti l’edizione dei libri liturgici”, in CONGREGAZIONE PER LE CHIESE ORIENTALI, *Ius Ecclesiarum vehiculum caritatis. Atti del simposio internazionale per il decennale dell’entrata in vigore del Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, Città del Vaticano 19–23 novembre 2001*, [S. Agrestini – D. Ceccarelli Morolli (a cura di)], Città del Vaticano 2004, 363–391; lásd még: ERDŐ P., „A keleti liturgiák reformja a Sacrosanctum Concilium után. Teológiai és jogi szempontok”, in *Kánon-jog* 16 (2014) 7–18.

35 CCEO 670. kán. 1. §.

36 CCEO 649. kán. szemben a CIC 816. kán. 1. §-ával.

37 A CCEO 642. kán. 1. §-a szerint „Catholica studiorum universitas est institutum studiorum superiorum, quod ut talis erectum aut approbatum est... a superiore auctoritate administra-

— A sajátjogú metropolita (a római pápához hasonló) kiemelt büntetőjogi védelem alatt áll.³⁸

3.2. Bennfoglalt utalással jelzett metropolitai jogkörök

A törvénykönyv a *felső hatóságok* illetékességére gyakran csak általános formában, azaz a „sajátjogú” és „adminisztratív” jelzők kitétele nélkül utal. Adódnak esetek, amelyeknél a dolog természetéből fakadóan mégis bizonyosan a sajátjogú metropolita értendő e kifejezés alatt, továbbá adódnak olyanok is, amelyekben a metropolita adott normaszöveg alá vétele igen-csak logikusnak tűnik.

E csoportba sorolandók a (felsőbb) hatóság számára kilátásba helyezett engedélyezési, jóváhagyási szerepkör alatt felismerhető metropolitai jogok.

— A *hierarchikus felfolyamodások fogadása* terén a Keleti Kódex ma egyszerűen úgy fogalmaz, hogy a felfolyamodás a sérelmesnek tartott határozat kiadójának „felettes hatóságához” irányítandó.³⁹ A szöveg nem specifikálja kifejezetten, hogy a *sajátjogú szintű* végrehajtó hatóságról lenne szó. Ennek ellenére mégis biztos, hogy ezen egyházakban a megyéspüspök utáni következő felfolyamodási szint a sajátjogú metropolita. Ezt kifejezetten állítja például *Zenon Grocholewski* bíboros *CCEO XXII.* titulusához írt kommentárja.⁴⁰ A sajátjogú részleges jog e témakörben tovább erősítheti a metropolita pozícióját, amennyiben elrendelheti, hogy a határozat esetleges semmissé nyilvánításán, érvénytelenítésén vagy visszavonásán túl a metropolita, annak akár *tartalmi korrekciójára*, módosítására is illetékes legyen.⁴¹ Sőt mi több, noha a szöveg kifejezetten nem említi, *Grocholewski* szerint a sajátjogú metropolita – mint felsőbb hierarchikus hatóság – törvényes kérelem nyomán *kártérítésről* is dönthet.⁴²

---

tiva Ecclesiae sui iuris praevis consulta Sede Apostolica...”

38 *CCEO* 1445. kán. 1. §.

39 *CCEO* can. 997 – § 1 Qui se decreto gravatum esse censet, potest ad auctoritatem superiorem ei, qui hoc decretum tulit, ad normam iuris recurrere.

40 Lásd: V. PINTO (a cura di), *Commentario al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, (Corpus Iuris Canonici II), Città del Vaticano 2001, 835.

41 Vö. *CCEO* 1004. kán. A közigazgatási határozatok elleni keleti felfolyamodások témájához bővebben lásd: P. MONETA, „I ricorsi amministrativi nel Codice per le Chiese orientali”, in R. COPPOLA (a cura di), *Incontro fra canonici d’Oriente e d’Occidente. Atti del Congresso Internazionale, Bari [1994]*, vol. II, 557–570; „Commentario” (40. jegyzet), 835–844 [Zenon Grocholewski].

42 Lásd: „Commentario” (40. jegyzet), 843.

— A sajátjogú metropolitai egyházakban a metropolita továbbá illetékes a büntetéseket kirovó határozatok elleni felfolyamodások elbírálására is.⁴³

*

Érdemes megjegyezni, hogy a neves lengyel kánonjogtudós a közigazgatási felfolyamodások terén annak ellenére állítja a sajátjogú metropolita itt említett jogait, hogy a kódexünk szövege az illetékes felsőbb hatóságra történő utalásnál itt kifejezetten nem említi, hogy az a *sajátjogú* szintű adminisztratív hatóság lenne. Ennek nyomán joggal adódik a kérdés: ha e ponton explicit jelzés nélkül is bizonyosan jelen van egy adott metropolitai jogkör, vajon hasonló nem fordulhat-e elő más területen is.⁴⁴ Eszerint a sajátjogú metropolitai jogkör nem szorul(na) csakis és kizárólag azon taxatív esetekre, melyeket a keleti törvénykönyv a *sajátjogú metropolita* vagy a *sajátjogú egyházak felsőbb hatósága* kifejezésekkel nevesítve jelez. Annál is inkább, mivel ilyen jellegű (valóban implicit) jogkörökre a szakirodalom más esetekben is utal.

— Így a Keleti Kódexhez készült mutató szerint (melyet *Ivan Žužek* atya, a keleti kodifikáció egykori titkára szerkesztett) a sajátjogú metropolita a gyóntatási felhatalmazás *CCEO* 727. kán. szerinti elvonására („rezerválására”) is jogosult.⁴⁵

Vannak olyan kánonok, melyek egyszerűen csak *közigazgatási* jellegű intézkedések *rezerválásáról* szólnak. Noha ezekben ugyan fel sem tűnik a (felsőbb) hatóság kifejezés, az intézkedés végrehajtási jellegéből és a rezerváció jogintézményének mibenlétéből nézetünk szerint – legalábbis keleti közegben – mégis logikusnak tűnő következtetés a felsőbb (sajátjogú) végrehajtói hatáskör, de legalábbis annak lehetősége.

— Így a kódexünk szerint bizonyos részleges jogi bűncselekmények büntetésének elengedése „felsőbb hatóságnak” lehet fenntartva,⁴⁶

43 Lásd: *CCEO* 1487. kán. 1. és 3. §.

44 Vö. SZABÓ, „A sajátjogú” (7. jegyzet), 126, 131–132; továbbá a 8. jegyzet, feljebb.

45 A sajátjogú metropolita ilyen irányú jogkörének kifejezett jelzéséhez lásd: ŽUŽEK, *Index* (31. jegyzet), 195. A rezerváció kérdéséhez lásd: ERDŐ P., „Rítusközi (egyházközi) gyóntatási fejelem a katolikus egyházban”, in *Kánonjog* 4 (2002) 7–15; SZABÓ P., „Coordinazione interecclesiale nell’amministrazione della penitenza. Questioni intra-cattoliche sorte dal possibile rimando dell’assoluzione sacramentale nel diritto orientale”, in GEORGES RUYSEN (a cura di), «*La disciplina della penitenza nelle Chiese orientali*». *Atti del simposio tenuto presso il Pontificio Istituto Orientale, Roma 3–5 giugno 2011*, (Kanonika 19), Roma 2013, 357–399; UA., *A keleti egyháza szentségjoga. Összehasonlító bemutatás*, (Collectanea Athanasiana III/1.), Nyíregyháza 2012, 238 sk.

46 *CCEO* 1420. kán. 2. §.

amely kifejezés, mint láttuk, értelemszerűen magában foglalja a sajátjogú metropolitát is.

— A sajátjogú metropolitát felsőbb végrehajtói hatalom illetheti a *felmentések* terén is, amennyiben egy sajátjogú norma a reá adandó felmentést a felsőbb hatóság számára rezerválja.⁴⁷

— Arra is adódik példa, hogy a sajátjogú metropolita nem rezerváció, hanem az alacsonyabb hatóság döntéséhez szükséges valamely *felsőbb hatósági közreműködés* terén rendelkezik valamelyes jogkörrel. Így egy klerikus más sajátjogú egyházhoz tartozó egyházmegyébe történő megengedett átlépését („inkardinációját”) vagy áttelepülését a sajátjogú részleges jog a felsőbb hatóság, így nálunk a sajátjogú metropolita egyetértéséhez kötheti.⁴⁸

— Végül figyelmet érdemel, hogy a sajátjogú metropolita nemcsak megyéspüspöki, hanem *egyházfői minőségében is hierarchának* minősül.⁴⁹ E ténnyől jogállására vonatkozóan további releváns tényezők adódnak.⁵⁰

3.3. A metropolitai funkció a helyi szinodális közegében

A sajátjogú metropolia *nem* (pontosabban nem egyoldalúan) *monokratikus* vezetésű.⁵¹ Amint a pátriárkai egyház, úgy ez a helyi egyház is két pólusból összetevődő felsőbb kormányzati struktúra, azaz a sajátjogú metropolita, mint egyházfő, és az itt Hierarchák Tanácsa néven szereplő püspöki szinódus irányítása alatt áll. Fentebb láthattuk, hogy ez utóbbit alapvetően *jogalkotási*, míg az előbbit felsőbb *igazgatási* jogkörök illetik. Érdekes és a kiegyensúlyozott felsőbb hatalomgyakorlás szempontjából alapvető fontosságú vonás a két kormányzati szerv gyakori, sőt – nyugodtan mondható – lényegi egymásrautaltsága.⁵² E szervek harmonikus működtetése azonban

47 CCEO 1538. kán. 1. § (b). A kánon szövegezéséből ugyanakkor úgy tűnik, a legfőbb hatóság törvényei alóli felmentést a sajátjogú egyházak felsőbb hatósága saját hatáskörben nem rezerválhatja; vö. „nisi ab auctoritate, quae leges tulit, reservatio facta est”.

48 CCEO 365. kán. 2. §.

49 CCEO 984. kán. 1. §.

50 Így például lásd: CCEO 1447. kán. 1. §.

51 A Kódex egy szövegfordulatából, mely szerint ezen egyház élén a metropolita áll, akit a Hierarchák Tanácsa inkább csak „támogat” (lásd: CCEO 155. kán. 1. §), önmagában egyszemélyi irányítási modell lenne kiolvasható. Ez a norma azonban más szöveghelyekkel együttesen olvasandó, melyek jelentősen árnyalják az összképet (lásd: pl. a CCEO 169. kán.).

52 A kölcsönös egymáshoz rendeltség kézzelfogható kifejeződése CCEO 160. kán. rendelkezése, mely szerint a rendkívüli vagy különös nehézségekkel járó ügyekben a metropolita és a szuffragáneus püspökök kötelesek kikérni egymás véleményét. Fentebb láttunk már példákat a függés egyéb eseteire is. Így például az egyházfő szinodális tanács részéről történő ki-

– az idevonatkozó jogi előírások megtartása mellett is – csak a személyek közti egység tökéletes teológiai mintájának folytonos szem előtt tartása révén lehetséges.⁵³

A kép teljessége érdekében megemlítendő, hogy a kormányzati tevékenység terén nemcsak a metropolita és a Hierarchák Tanácsa (mint a két felsőbb joghatósági szerv) egymáshoz való viszonya érdemel figyelmet, hanem ezek és az egyes eparchák közötti teológiai-diszciplináris dinamika is. Egyrészt az egyházirányítási berendezkedés egyik pillére a püspöki hatalom, mely krisztusi eredetű, az „isteni jogban” gyökerezik.⁵⁴ E hatalom integritása mellett ezért erős teológiai vélelem szól. Az érem másik oldala szerint viszont a püspököknek tevékenységükben valóban Krisztus hű képmásaiként kell működniük, melynek egyik jegye az *egyházi közösség* követelményeinek maradéktalan szolgálata. Érdemes tekintetbe venni, hogy ez utóbbi – tudniillik a hierarchikus kommúnió – igényeinek a figyelembe vétele nem kevésbé az isteni jog követelménye, mint maga a püspöki hatalom említett integritása!⁵⁵

---

egyensúlyozásának eklatáns példái azon metropolitai jogcselekmények, melyek érvényességi feltétele a tanács előzetes egyetértésének elnyerése (vö. *CCEO* 167. kán. 4. §). Ugyanakkor a szinódus is függ a metropolitától, amennyiben – mint láttuk – az nem is ülésezhet a metropolita nélkül, továbbá a felsőbb törvények és döntések kihirdetése ugyancsak nevesített (azaz kizárólagos) metropolitai jogkör (vö. *CCEO* 159. kán. 2°; 167. kán. 3. §).

53 „A szinodális tanács működési dinamikáját sajátos teológiai egyensúly jellemzi, mely kizárja mind a metropolita túlhatalmát, mind a szuffragáneos püspökök elszigetelődési törekvéseit. A szinódus feje a metropolita, működésében pedig a főnek és a tagoknak a Szentháromság személyei közötti egységet és tökéletes harmóniát kell követendő mintaként szem előtt tartaniuk. Ez ugyan emberileg tökéletesen kivitelezhetetlen, de az erre az ideálra való őszinte törekvés egyházunk jövőbeli egységének és hatékony működésének egyik kulcsa”, SZABÓ, „A magyarországi” (6. jegyzet), 80.

54 Az isteni jog fogalmának árnyaltabb megértéséhez lásd: K. RAHNER, „Über den Begriff des «Jus divinum» im katholischen Verständnis”, in *Schriften zur Theologie*, V, Einsiedeln-Zürich-Köln 1964, 249–277; A. DULLES, „Jus divinum as an Ecumenical Problem”, in *Theological Studies* 38 (1977) 688–697; Y. CONGAR, „Ius divinum”, in *Revue de droit canonique* 28 (1978) 35–77; G. MUCCI, „Conferenze episcopali, diritto divino e diritto ecclesastico”, in *La civiltà cattolica* 1989/II, 222–230; T. J. URRESTI, „El Ius divinum. I. Noción, grados y lógica de su estudio”, in *Salmanticenses* 39 (1992) 1, 35–77; Á. ANTÓN, *Le conferenze episcopali. Istanze intermedie? Lo stato teologico della questione*, (Prospettive teologiche 13), Cinisello Balsamo [Mi] 1994, 222–241.

55 Vö. „A tapasztalatok szerint nemcsak a személyes püspöki jogkörök felsőbb centralizálása veszélyezteti az egyház rendeltetészerű működését, hanem az a törvénytelen individualizmus is, mely figyelmen kívül hagyja a püspökök szentségi rendjükből fakadó, kölcsönös egymásrautaltságát. Az egyház alapvető kommúnió struktúrájának megvalósításához (tudniillik hogy a részekben valóban egy és ugyanaz az egész: maga Krisztus egyháza jelenjék meg), szükséges a minél egységesebb megnyilvánulások állandó keresése. A közös felelősség ezen érzékének hiánya is feszültségben áll az isteni joggal, különösen akkor, ha az a részegyház

A püspökök szinodális testületei és az egyes püspök – mint a krisztusi tekintély részegyházbeli megtestesítője – viszonyát az ősi egyházi tradíció, mint ismeretes, ugyancsak a Szentháromság személyei közötti belső kapcsolat mintájára igyekszik értelmezni. A püspökök és szinódusaik kapcsolatát jogtechnikai szinten ma a latin és keleti fegyelem igencsak eltérő paradigma szerint szabályozza. A hatályos latin jogban – a gyakorlatban ma alig működő részleges zsinatokat leszámítva – a szinodális szervek csak igen korlátozott jogkörökkel rendelkeznek. Ezzel szemben a keleti püspöki szinódusok (és a Hierarchák Tanácsa is) megőrizte az *általános* kiterjedésű normaalkotási jogkörét. Ez a potenciálisan igen széles körű kormányzati hatalom⁵⁶ – a törvényes püspöki autonómia illegitim csorbításának megelőzése érdekében – az alkalmazás terén folyamatos teológiai önreflexiót, illetve a „szinodális érzék” követelményeinek minél maradéktalanabb érvényesítését igényli.⁵⁷

4. Saját egyházon kívüli küldetések

E téren a sajtójogú metropolitákat hivatalukból fakadóan – úgy tűnik – mindössze egyetlen kompetencia illeti: tagjai az egyetemes egyház püspöki szinódusának.⁵⁸ Ők tehát nem választás alapján, hanem hivatalból fakadóan „született” tagjai a szinódus üléseinek, a rendes teljes mellett a rendkívüli teljes ülésformát is ideértve.⁵⁹ Ebből adódóan a magyar katolikus

---

kormányzatának rigorista módon monarchikus felfogásától inspirált, törvénytelen püspöki individualizmushoz vezet”; SZABÓ, „A sajtójogú” (22. jegyet), 143; vö. G. FELICIANI, „Le conferenze episcopali nel magistero di Giovanni Paolo II”, in AA.VV., *Scritti in memoria di Pietro Gismondi*, Milano 1987, vol. I, 682.

56 A sajtójogú részleges jogalkotás mozgásterének elemzéséhez lásd: SZABÓ P., „Ancora sulla sfera dell'autonomia disciplinare dell'Ecclesia sui iuris”, in *Folia Canonica* 6 (2003) 157–213; UA., „Altre Chiese di tradizione bizantina: L'attività legislativa sui iuris delle Chiese «minori» di tradizione bizantina”, in *Il Codice* (22. jegyzet), 336–343; magyarul: UA., „A fegyelmi önállóság mint a sajtójogú egyház specifikus jellemzője: az autonómia mértéke és funkciója”, in *Athanasiana* 19 (2004) 39–83.

57 A szinodalitás első elve a püspökök közti gyakori egyeztetés kötelezettségében és a közösen megfogalmazott direktívák rendszerinti önkéntes követésének szabályában foglalható össze. A szinodalitás második elve – az első elv minél maradéktalanabb követéséből kiindulva – azt igényli, hogy a felsőbb kormányzati hatalom (azaz külső kényszer) alapján történő kötelezés eseteit mindig a lehetséges minimumon kell tartani; vö. SZABÓ, „A sajtójogú” (7. jegyzet), 81–82.

58 A szerv magyar nyelvű leírásához lásd: ERDŐ P., *Egyházjog*, Budapest 32003, 278–282.

59 Lásd: SECRETARIA STATUS, *Ordo Synodi episcoporum*, 29. IX. 2006, in *AAS* 98 (2006) 755–779, 759–760: pars. I, cap. IV., art. 5, § 1, 1a; továbbá: art. 5, § 2, 1a.

hierarchiát a jövőben immár legalább két tag fogja képviselni a püspöki szinódusokon: a püspöki konferencia által választás alapján kijelölt személy és a Magyarországi Sajtójogú Metropólia küldöttjeként a mindenkori hajdúdorogi metropolita.

A keleti pátriárkákkal és nagyérsekekkel ellentétben⁶⁰ a sajátjogú metropoliták nem automatikusan tagjai viszont a Keleti Egyházak Kongregációjának. Ebből adódóan, ha egy ilyen egyházfő is kinevezést nyer e központi hatóság tagjai közé, az az egyháza iránti különleges figyelem jelének tekinthető.⁶¹

5. Záró megjegyzések

A keleti egyházfegyelemben a köztes (más szóval „szupraepiszkopális”) hatóságok máig megőrizték valódi kormányzati szerepkörüket. Ennek köszönhetően a sajátjogú metropolitai hivatalhoz kötődő igazgatási feladatkörök s főleg a Hierarchák Tanácsát illető széles körű törvényhozói jogkör különleges összetartó erőt biztosít a sajátjogú metropolíákhoz tartozó egyházmegyéék között is. E kohéziós tényezőnek köszönhetően az azonos rítust követő eparchiák a sajátjogú metropolíában nem pusztán laza kötelékben állnak egymással, hanem teológiai vonásokkal rendelkező, egységes helyi egyházakat képeznek. Immár a magyar görögkatolikus közösséget is ez a szerveződési forma jellemzi. A metropolitai egyházi rangot adományozó pápai bulla pedig kifejezetten is elrendeli, hogy egyházunk mindenben a sajátjogú metropolitai egyházak számára előírt jogszabályok szerint működjék.⁶²

60 *PB* 57. cikk. 1. § (lásd: IOANNES PAULUS II., const. ap. *Pastor Bonus*, 28. VI. 1988, in *AAS* 80 [1988] 841–912, 875).

61 Lásd: *Görögkatolikus Szemlélet* (3. jegyzet), 62.

62 Vö. „...legfőbb apostoli hatalmunknál fogva létrehozzuk a Magyarországi Sajtójogú Metropolitai Egyházat... kormányzása pedig a Keleti Egyházak Kánonjainak Törvénykönyve szabályai szerint történjék...”, Ferenc pápa *In hac suprema* kezdetű rendelkezése, in *Görögkatolikus Szemlélet* (3. jegyzet), 58. Jogtörténetünk egyik neves tudósa úgy látta, hogy fegyelmi szabályainkat és szemléletünket a századok során teljesen a latin fegyelem itatta át (vö. „mi vagyunk a graecorum latinissimi”, így: PAPP Gy., *A magyarországi gör. kath. püspökségek és a relatio dioecésana kötelezettsége*, Nyíregyháza 1942, 4). Noha egyházfegyelmünk keleti arculatának helyreállítása terén az utóbbi fél évszázadban igen komoly lépéseket tettünk, különösen a hierarcháknak érdemes tudatosan ügyelni arra, hogy ez a törekvés (tudniillik a hiteles keleti fegyelem helyreállítása) a sajátjogú metropolíáról alkotott helyes kép és az ezt irányító szervek működtetési mechanizmusa terén se mutasson fogyatkozást. E szemszögből pedig, mint

Végezetül a metropolitai kinevező okirat záró sorában fellelhető buzdítást érdemes felidézni, mely szerint: „ha a rád bízott feladat súlyának tudatában a számodra mindennap szükséges megvilágosodást és erőt égre emelt tekintettel imáiddal kiseded, akkor buzgóságod gyümölcseinek nyájad mindenkor örvendezhet”.⁶³ Úgy gondolom, hogy ebből a mély teológiai ihletésű gondolatból nemcsak én meríthetek iránymutatást és bátorítást, hanem saját küldetése terén egyházunk valamennyi vezetője és tagja: püspökök, papok, szerzetesek és világi hívek egyaránt.

---

láttuk, a keleti fegyelem az egyházmegyék közt a mai latin praxisnál szorosabb egységet és együttműködést, sőt a fontosabb kérdésekben mintegy valódi szinodális arculatú kormányzatot igényel.

63 Lásd *Görögkatolikus Szemlélet* (3. jegyzet), 64.